

บทที่ 1

บทนำ

1. ที่มาและความสำคัญ

ข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีความสำคัญของประเทศไทยทั้งด้านการบริโภคภายในประเทศและเป็นสินค้าส่งออก ในปี 2557 ประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกข้าวทั้งหมด 61,739,500 ไร่ ผลผลิต 27,106,445 ตัน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2557, น. 1) สำหรับจังหวัดสุโขทัยมีพื้นที่ทั้งหมด 4,122,557 ไร่ พื้นที่ทางการเกษตร 2,031,549 ไร่ เป็นพื้นที่ปลูกข้าว 1,232,586 ไร่ (สำนักงานเกษตรจังหวัดสุโขทัย, 2557, น. 20) ซึ่งกระบวนการเพาะปลูกของเกษตรกรในปัจจุบันมุ่งเน้นด้านการเพิ่มผลผลิต โดยการเพาะปลูกข้าวติดต่อกันโดยไม่มีการพักดิน หรือปรับเปลี่ยนการปลูกพืชหมุนเวียนชนิดอื่น ทำให้เกิดปัญหาการระบาดของโรคและแมลงตามมา นอกจากนี้เกษตรกรยังนิยมใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมีทางการเกษตร เพื่อเพิ่มผลผลิตและป้องกันผลผลิตที่จะเกิดความเสียหายจากโรคและแมลง แม้ว่าสารเคมีทางการเกษตรเหล่านี้จะช่วยเพิ่มผลผลิตและลดความเสี่ยงจากการระบาดของศัตรูพืชได้ แต่ก็ทำให้ต้นทุนการผลิตของเกษตรกรสูงขึ้น และหากมีการใช้สารเคมีมากเกินไปจนความจำเป็น และไม่ถูกต้องเหมาะสมก็จะทำให้เกิดผลกระทบในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ปัญหาด้านสุขภาพของเกษตรกรจากการใช้สารเคมี และเกิดสารพิษตกค้างในผลผลิตและสิ่งแวดล้อม

ในการปลูกข้าวนั้นเกษตรกรมักพบปัญหาทั้งโรคและแมลงศัตรูข้าว ซึ่งโรคที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อข้าวส่วนใหญ่สาเหตุเกิดจากเชื้อรา เช่น โรคใบไหม้ โรคเมล็ดด่าง โรคใบจุดสีน้ำตาล เป็นต้น เกษตรกรมักใช้สารเคมีฉีดพ่นเพื่อป้องกันกำจัดซึ่งมีราคาแพง ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตเพิ่มสูงขึ้น เกิดสารพิษตกค้างในผลผลิตและสิ่งแวดล้อม ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของเกษตรกร ทางเลือกหนึ่งในการป้องกันกำจัดศัตรูพืชโดยไม่ใช้สารเคมี คือ การควบคุมศัตรูพืชโดยชีววิธี (biological control) เป็นการควบคุมศัตรูพืชโดยอาศัยศัตรูธรรมชาติ เพื่อลดปริมาณศัตรูพืชลงให้อยู่ในระดับที่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหาย ได้แก่ ตัวห้ำ ตัวเบียน และเชื้อจุลินทรีย์ ซึ่งการควบคุมศัตรูพืชโดยชีววิธีนี้จะช่วยประหยัดค่าใช้จ่าย ลดต้นทุนการผลิต ไม่เป็นอันตรายต่อผู้ใช้ ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังช่วยให้เกิดสมดุลธรรมชาติในระบบนิเวศ วิธีการหนึ่งที่จะช่วยลดต้นทุนการผลิต และลดความเสี่ยงจากสารพิษของสารเคมี คือ การใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาที่สามารถควบคุม

โรคพืชที่เกิดจากเชื้อราได้ดี มีความปลอดภัยต่อผู้ใช้ และมีต้นทุนในการผลิตต่ำ กิโลกรัมละ 40 บาท (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2558, น. 8)

ในการดำเนินงานโครงการลดความเสี่ยงเกษตรกรจากการระบาดของศัตรูพืช ปี 2557 ของ จังหวัดสุโขทัย ได้ดำเนินการในพื้นที่ทั้ง 9 อำเภอ โดยเลือกดำเนินการในพื้นที่ที่ปลูกข้าว เกษตรกร ผู้ปลูกข้าวที่เข้าร่วมโครงการอำเภอละ 30 ราย รวมทั้งสิ้น 270 ราย ทั้งนี้ในการดำเนินงานโครงการ มีการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์สำหรับผลิตขยายเชื้อราไตรโคเดอร์มาชนิดสด และมีกิจกรรมฝึกอบรม ให้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

ดังนั้น จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาในนาข้าวของ เกษตรกรจังหวัดสุโขทัย รวมทั้งปัญหาและข้อเสนอแนะเพื่อใช้เป็นแนวทางในการวางแผนเพื่อ พัฒนาส่งเสริมการใช้ไตรโคเดอร์มาให้แก่เกษตรกรอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพทางสังคม เศรษฐกิจ ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดสุโขทัย
- 2.2 เพื่อศึกษาความรู้เกี่ยวกับเชื้อราไตรโคเดอร์มาของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดสุโขทัย
- 2.3 เพื่อศึกษาการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดสุโขทัย
- 2.4 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาของเกษตรกร ผู้ปลูกข้าวในจังหวัดสุโขทัย

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาในนาข้าวของเกษตรกรในจังหวัดสุโขทัย ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยได้ ดังนี้

1. สภาพทางสังคม

1.1 เพศ

1.2 อายุ

1.3 ระดับการศึกษา

1.4 การมีตำแหน่งทางสังคมในชุมชน

1.5 การเป็นสมาชิกของกลุ่มองค์กร

1.6 การแพ้สารเคมีทางการเกษตร

1.7 การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

1.8 ประสบการณ์ในการปลูกข้าว

1.9 จำนวนสมาชิกที่เป็นแรงงาน

1.10 การรับข่าวสาร ความรู้เรื่องเชื้อราไตรโคเดอร์มาจากแหล่งต่าง ๆ

2. สภาพทางเศรษฐกิจ

2.1 พื้นที่ทำการเกษตร

2.2 พื้นที่ปลูกข้าว

2.3 ต้นทุนการผลิตข้าว

2.4 รายได้จากการขายผลผลิตข้าว

2.5 รายได้จากภาคการเกษตรอื่น ๆ

2.6 รายได้นอกภาคการเกษตร

2.7 แหล่งเงินทุนเพื่อการเพาะปลูกข้าว

3. ความรู้เกี่ยวกับเชื้อราไตรโคเดอร์มา

3.1 การผลิตเชื้อราไตรโคเดอร์มา

3.2 การใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มา

3.3 การเก็บรักษาเชื้อราไตรโคเดอร์มา

การใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาในนาข้าวของเกษตรกร

- การผลิตเชื้อราไตรโคเดอร์มา

- การใช้และการเก็บรักษา

เชื้อราไตรโคเดอร์มา

ปัญหาและข้อเสนอแนะ

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตการศึกษา ดังนี้

4.1 ขอบเขตเชิงพื้นที่ การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาเกษตรกรสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนที่ปลูกข้าว และเข้าร่วมโครงการลดความเสี่ยงเกษตรกรจากการระบาดของศัตรูพืช ปี 2557 ในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย

4.2 ขอบเขตเชิงเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ ความรู้เกี่ยวกับเชื้อราไตรโคเดอร์มา การปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มา และปัญหาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาในนาข้าว

4.4 ขอบเขตเชิงเวลา การวิจัยครั้งนี้ ใช้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล ตั้งแต่เดือนกรกฎาคมถึงเดือนสิงหาคม 2558

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนที่ปลูกข้าวและเข้าร่วมโครงการลดความเสี่ยงเกษตรกรจากการระบาดของศัตรูพืช ปี 2557 ในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย

5.2 เชื้อราไตรโคเดอร์มา หมายถึง เชื้อราที่มีคุณสมบัติในการควบคุมโรคพืชที่เกิดจากเชื้อรา ซึ่งในงานวิจัยนี้ คือ เชื้อราไตรโคเดอร์มาชนิดสดที่ควบคุมโรคข้าวที่เกิดจากเชื้อรา

5.3 ความรู้เกี่ยวกับเชื้อราไตรโคเดอร์มา หมายถึง ความรู้ของเกษตรกรในการผลิต และการใช้และการเก็บรักษาเชื้อราไตรโคเดอร์มาชนิดสดเพื่อใช้ควบคุมโรคข้าวที่เกิดจากเชื้อรา

5.4 การใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาในนาข้าวของเกษตรกร หมายถึง การผลิต และการใช้ และการเก็บรักษาเชื้อราไตรโคเดอร์มาชนิดสด

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ผลวิจัยที่ได้สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้น ให้แก่หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อวางแผนพัฒนาองค์ความรู้และส่งเสริมเกี่ยวกับการใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาในนาข้าว

6.2 นำผลวิจัยที่ได้มาปรับใช้กับแนวทางการส่งเสริม เผยแพร่ ถ่ายทอดความรู้ เกี่ยวกับการใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาในนาข้าวต่อไป

